

„OČISTA“ STŘEDNÍCH ZEMĚDĚLSKÝCH ŠKOL OD DĚTÍ „VESNICKÝCH BOHÁČŮ“

Cejch nepřátel tehdejšího režimu si s sebou nesli kromě samotných soukromých hospodářů i jejich rodiny a postihy se nevyhnuly ani dětem „vesnických boháčů“. Jejich původ se jim stal překážkou ve studiu na odborných zemědělských školách, které povětšinou navštěvovaly. Zpočátku padesátých let 20. století probíhalo vylučování selských dětí ze středních zemědělských škol neorganizovaně, tzn. mechanicky, administrativně a bez náležité vysvětlovací kampaně, což vedlo k solidárnosti dětí drobných a středních rolníků s potomky „vesnických boháčů“. Tato linie se ukázala jako neefektivní, kontraproduktivní a především nepřinesla očekávaný výsledek. Mezitím už se připravovala rozsáhlá celostátní akce zaměřená na vylučování dětí potenciálně nepřátelských a nespolehlivých „kapitalistických živlů“ na venkově z rolnických škol a jejich nasazení do průmyslu. Cílem bylo zabránit tomu, aby se děti „vesnických boháčů“ dostaly na vedoucí místa v družstvech, státních statcích apod. Na druhou stranu se nabízela možnost jejich „převýchovy“ při výstavbě průmyslu.

Očista škol od žáků selského původu měla být postavena na konkrétních důvodech, například na záporném poměru k republice, špatné studijní morálce, nemorálním chování apod. Podstatou bylo rozpoznat potomky velkých hospodářů od ostatních žáků a získat souhlas většiny studentstva s jejich vyloučením. S nástupem školního roku 1951/1952 se podařilo zamezit přijímání dětí „vesnických boháčů“ do zemědělských škol i s přispěním ministerstva zemědělství. Stále však přetrvával problém s těmi, kteří již započali studium. V květnu 1952 si politický sekretariát ÚV KSČ nechal předložit zprávu o sociálním původu studentů středních zemědělských škol. Z průzkumu vyplynulo, že na zemědělských školách je stále velké množství žáků s kulackým původem. Tito studenti nemohli podle již přijatých opatření zastávat vedoucí, odpovědná místa, a proto jejich studium mělo podle této zprávy znamenat „zbytečné náklady, které se v žádné formě národnímu hospodářství nevrátí“. O pár týdnů později byl schválen návrh ministra zemědělství na očistu středních zemědělských škol. Prověrky na školách byly naplánovány na letní prázdniny, aby nenarušily vyučování a bylo zamezeno zbytečnému rozruchu mezi žáky. Ve skutečnosti ale pokračovaly ještě v zimních měsících roku 1952. Vyloučení studenti měli nastoupit na manuální práce v rostlinné výrobě na vytipovaných státních statcích především v Olomouckém a v Ostravském kraji, kde mělo dojít k jejich převýchově. Ze studia bylo k lednu 1953 vyloučeno cca 500 žáků, z nichž na manuální práce na vybraných státních statcích ale nastoupila jenom část. V témže období došlo i k očistě vysokých škol zemědělských v Praze, v Brně a na Slovensku.

(Zdroj: BLAŽEK, Petr – KUBÁLEK, Michal (eds.): *Kolektivizace venkova v Československu 1948–1960 a střeoevropské souvislosti*. Dokořán, Praha 2008; JECH, Karel: Vyloučení selských dětí ze zemědělských škol (1951–1953). In: *Stránkami soudobých dějin*. ÚSD AV ČR, Praha 1993.)

NÁVRH ZÁSAD „OČISTY“ STŘEDNÍCH ZEMĚDĚLSKÝCH ŠKOL

Rozvíjející se zemědělská velkovýroba potřebuje dostatek třídně uvědomělých, politicky vyspělých odborných pracovníků, kteří by podle vzoru sovětského zemědělství budovali vysoce produktivní socialistickou zemědělskou velkovýrobu.

Proto je třeba, aby v zemědělských školách byla vychovávána mládež vyšlá z dělnické třídy a drobného a středního rolnictva.

Zkušenosti s rozmísťováním absolventů zemědělských škol v letošním roce ukazují, že přes všechna opatření se podařilo řadě dětí vesnických boháčů proniknout na zemědělské školy. (Podle sociálního původu je v zemědělských školách asi 500 dětí, jejichž rodiče vlastní více než 15 ha zemědělské půdy.) Jejich školení si vyžaduje značných nákladů, které se lidově demokratickému státu v žádné formě nevrací, neboť těmto absolventům nemohou být svěřena odpovědná místa. Je proto třeba vyloučit tyto žáky z dalšího studia na zemědělských školách.

Navrhuje se provést prověrku žáků zemědělských škol, děti vesnických boháčů z dalšího studia vyloučit a očistnou akci provést podle těchto zásad:

- 1) Aby nebylo narušeno vyučování v zemědělských školách a bylo zamezeno zbytečnému rozruchu mezi žáky, bude prověrka provedena v době prázdnin. Prověrku provedou komise složené ze zástupců KV KSC, KV ČSM, IX. a V. referátu KNV. Předsedy komisí budou zemědělství referenti KNV. Členy komise jmenuje rada KNV.
- 2) Vyloučení žáci zemědělských škol – děti vesnických boháčů – budou umístěni jako manuálně pracující na státních statcích na úseku rostlinné výroby tak, aby byli vytrženi z vlivu svých rodičů, aby byla umožněna jejich převýchova. Žáci z českých krajů budou umístěni především na stát. statcích v kraji Olomouc a Ostrava, kde je nedostatek pracovních sil.

Při posuzování, zda rodiče žáků jsou vesnickými boháči, je třeba postupovat individuálně. Je nutné vidět živého člověka, jeho hospodářské postavení nejen dnes, ale i v minulosti a celou dosavadní činnost v celé souvislosti. Důsledně je třeba dbát na to, aby za vesnické boháče nebyli považováni střední rolníci, kteří zaměstnávají námezdní pracovní síly v sezóně.

(Národní archiv Praha, fond 02/5 – Politický sekretariát ÚV KSC, svazek 29, archivní jednotka 101, Návrh zásad k provedení očisty zemědělských škol od dětí vesnických boháčů v době prázdnin ze dne 11. 6. 1952)

» *Nezkrácená verze ukázky textu*

MOŽNÉ OTÁZKY:

Proč nesměly děti tzv. vesnických boháčů studovat na zemědělských školách? Co vedlo režim k tomu, že děti měly nést odpovědnost za třídní původ svých rodičů?

Proč byly prověrky na školách naplánovány na letní prázdniny?

Kam byli zpravidla umístováni vyloučení studenti?

Prozrazuje toto interní nařízení o vylučování studentů ze škol něco o charakteru „lidově-demokratického“ státu? Jaké postoje vůči občanům zaujímal, když byl schopen přijmout takové opatření?

Text mimo jiné podává návod k „určení“ tzv. vesnického boháče. Na základě jakých kritérií má být identifikován? Proč? K čemu takové odhalení slouží?

Co to znamená, že „malovýroba plodí kapitalismus“?

**Národní archiv Praha, fond 02/5 – Politický sekretariát ÚV KSČ, svazek 29,
archivní jednotka 101, Návrh zásad k provedení očisty zemědělských škol
od dětí vesnických boháčů v době prázdnin ze dne 11. 6. 1952**

**NÁVRH ZÁSAD K PROVEDENÍ OČISTY ZEMĚDĚLSKÝCH ŠKOL OD DĚTÍ
VESNICKÝCH BOHÁČŮ**

Návrh zásad k provedení očisty zemědělských škol od dětí „vesnických boháčů“ vypracovalo ministerstvo zemědělství na základě požadavku politického sekretariátu ústředního výboru Komunistické strany Československa, který nebyl spokojen se stávající situací. Návrh předložený tehdejším ministrem zemědělství Josefem Nepomuckým schválil dne 18. června 1952 politický sekretariát ÚV KSČ. Jeho provedením byli pověřeni ministři vnitra Václav Nosek a ministr zemědělství Josef Nepomucký.

NÁVRH ZÁSAD „OČISTY“ STŘEDNÍCH ZEMĚDĚLSKÝCH ŠKOL

» Zpět

Rozvíjející se zemědělská velkovýroba potřebuje dostatek třídně uvědomělých, politicky vyspělých odborných pracovníků, kteří by podle vzoru sovětského zemědělství budovali vysoce produktivní socialistickou zemědělskou velkovýrobu.

Proto je třeba, aby v zemědělských školách byla vychovávána mládež vyšlá z dělnické třídy a drobného a středního rolnictva.

Zkušenosti s rozmísťováním absolventů zemědělských škol v letošním roce ukazují, že přes všechna opatření se podařilo řadě dětí vesnických boháčů proniknout na zemědělské školy. (Podle sociálního původu je v zemědělských školách asi 500 dětí, jejichž rodiče vlastní více než 15 ha zemědělské půdy.) Jejich školení si vyžaduje značných nákladů, které se lidově demokratickému státu v žádné formě nevrací, neboť těmto absolventům nemohou být svěřena odpovědná místa. Je proto třeba vyloučit tyto žáky z dalšího studia na zemědělských školách.

Navrhuje se provést prověrku žáků zemědělských škol, děti vesnických boháčů z dalšího studia vyloučit a očistnou akci provést podle těchto zásad:

- 3) Aby nebylo narušeno vyučování v zemědělských školách a bylo zamezeno zbytečnému rozruchu mezi žáky, bude prověrka provedena v době prázdnin. Prověrku provedou komise složené ze zástupců KV KSC, KV ČSM, IX. a V. referátu KNV. Předsedy komisí budou zemědělství referenti KNV. Členy komise jmenuje rada KNV.
- 4) Vyloučení žáci zemědělských škol – děti vesnických boháčů – budou umístěni jako manuálně pracující na státních statcích na úseku rostlinné výroby tak, aby byli vytrženi z vlivu svých rodičů, aby byla umožněna jejich převýchova. Žáci z českých krajů budou umístěni především na stát. statcích v kraji Olomouc a Ostrava, kde je nedostatek pracovních sil.

Při posuzování, zda rodiče žáků jsou vesnickými boháči, je třeba postupovat individuálně. Je nutné vidět živého člověka, jeho hospodářské postavení nejen dnes, ale i v minulosti a celou dosavadní činnost v celé souvislosti. Důsledně je třeba dbát na to, aby za vesnické boháče nebyli považováni střední rolníci, kteří zaměstnávají námezdní pracovní síly v sezóně.

Pro určení vesnického boháče není rozhodující výměra půdy. Žádná taková hranice nemůže být směrodatná, neboť většina vesnických boháčů u nás má menší výměru než 20 ha, zejména v oblastech řepařských a obilnářských a v oblastech, kde se pěstuje ovoce, zelenina, chmel, vinná réva a jiné speciální plodiny. Tam i rolníci s menší výměrou jsou typickými vykořisťovateli a vesnickými boháči, neboť takováto intenzivní zemědělská výroba vyžaduje značného množství námezdních pracovních sil. V těchto oblastech bývají často vesnickými boháči majitelé technických zařízení, např. majitel závlahových zařízení zelinářských, sušáren chmele, papíren apod. V oblastech chovatelských bývají vesnickými boháči chovatelé plemenného dobytka, i když vlastní malou výměru půdy.

Velké procento vesnických boháčů je mezi vesnickými hostinskými, mlynáři, zahradníky, řezníky, obchodníky a povozníky, kteří současně drží i menší výměru půdy, i když již nejsou

vlastníky své bývalé živnosti, ale dosud zůstali jako vedoucí komunálních, družstevních nebo národních podniků.

Je třeba též vidět, že i v osídleneckých obcích, jako v obcích vnitrozemských, platí leninská poučka, že *„malovýroba plodí kapitalismus ustavičně, denně, každou hodinu v živelně masovém rozsahu“*. I když do pohraničí šly především proletářské a poloproletářské živly, jsou tam vesničtí boháči. Jsou to zejména ti, kteří obvykle osídlili nejdříve, zabrali nejlépe vybavené usedlosti, nejlepší půdu, nejvíce strojů, nářadí, dobytka a pomocí těchto výrobních prostředků nyní vykořisťují ostatní rolníky a obyčejně bývají hlavní brzdou rozvoje JZD.

Při určování vesnických boháčů je třeba postupovat s vědomím, že vykořisťování stálých námezdních pracovníků není dnes jako dříve základní formou vykořisťování. Vesnický boháč ochotně půjčuje drobným rolníkům i kovorolníkům stroje i potahy, dává jim půdu k užívání, přenechává jim chovný dobytek a podobně. Za tyto „úsluhy“ požaduje pak od nich nebo od jejich rodinných příslušníků veliké množství práce, které zdaleka není úměrné poskytnuté „pomoci“.

Nesmíme při posuzování, kdo je vesnický boháč, zapomínat na to, že zvlášť rafinovaným vesnickým boháčům se podařilo proniknout do JZD a některým i do strany.

Organizační zajištění

Očistnou akci provede ministerstvo zemědělství ve spolupráci s ministerstvem vnitra takto:

- a) Ministerstvo vnitra bude všechny předsedy krajských národních výborů informovat o zásadách očisty zemědělských škol od dětí vesnických boháčů a zašle jim vzor dotazníku obsahující kriteria, podle nichž možno posoudit třídní původ žactva (příloha č. 1).
- b) Zemědělské referáty KNV si vyžádají od ředitelů zemědělských škol základní údaje o všech žácích. Dotazník (příloha č. 1) zašlou do 30. 6. 1952 místním národním výborům v bydlišti rodičů žáků. Místní národní výbory vrátí vyplněné dotazníky do 15. července 1952.
- c) Zemědělské referáty KNV, oddělení výchovy kádrů, přešetří údaje v dotazníku a připraví prověřovací komisi návrhy k posouzení.
- d) Prověřovací komise prozkoumá návrhy, prošetří nejasnosti, případně se poradí s ředitelem školy. Po přezkoumání pozve žáky navržené k vyloučení k individuálnímu pohovoru. Na základě pohovoru s nimi připraví návrh na vyloučení ze školy pro radu KNV.
- e) Po schválení návrhu na vyloučení žáka z dalšího studia radou KNV pozvou komise vyloučené žáky, vysvětlí jim, proč není žádoucí, aby dále studovali, a projednají s nimi jejich umístění ve výrobě. Upozorní vyloučené na to, že podle toho, jak prokáží kladný poměr k republice svým výkonem na pracovišti, budou moci po určité době dále studovat.

Komise oznámí ředitelům škol jména žáků, kteří byli z dalšího studia vyloučeni. Každý vyloučený bude mít možnost odvolat se proti rozhodnutí rady KNV do 8 dnů k ministru zemědělství, který rozhodne s konečnou platností.

- f) Po zahájení nového školního roku zajistí krajské národní výbory ve spolupráci s KV ČSM a KV KSČ uspořádání besed se žáky zemědělských škol, na nichž bude ujasněna otázka třídního boje v období budování socialismu. Ředitel školy při tom zdůvodní, proč byly vyloučeny děti vesnických boháčů.
- g) Prověřovací komise předloží o provedené očistě zprávu radě KNV.

Provádění těchto opatření je třeba svěřit politicky vyspělým pracovníkům, kteří budou zárukou odpovědného rozhodování a správným postupem zajistí úspěch této akce.

(Národní archiv Praha, fond 02/5 – Politický sekretariát ÚV KSČ, svazek 29, archivní jednotka 101, Návrh zásad k provedení očisty zemědělských škol od dětí vesnických boháčů v době prázdnin ze dne 11. 6. 1952)

» Zpět